

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzetközi könyvtárügy

00/128

RAMSDALE, Phillip - FUEGI, David: LIBECON2000 and the future of international library statistics = Bottom Line. 12. vol. 1999. 4. no. 160-162. p.

A LIBECON2000 projekt és a nemzetközi könyvtári statisztika jövője

Felmérés; Statisztika

Az elektronikus eszközök elterjedésével párhuzamosan a könyvtárak szerepe jelentősen megnőtt a tudás közvetítésében, és a könyvtárosok kulcsszerepet játszanak az információs forradalomban. A LIBECON 2000 program (melyet az Európai Bizottság DG XIII-as főigazgatósága támogat a Telematikai Alkalmazások Program keretén belül) feladata a nemzetközi, nemzeti és helyi szintű politikai döntéshozatal támogatása a könyvtárak gazdaságban betöltött szerepének felmérése révén. E célból megteremtették a szükséges kapcsolatrendszert és megszervezték a statisztikai információk összegyűjtését, rendszerezését. Céjuk az európai adatszolgáltatók és -használók virtuális közösségének létrehozása.

A LIBECON 2000 együttműködik az UNESCO-val és az ISO-val. Munkája 29 európai országra terjed ki, eredményeit a www.libecon2000.org webcímen teszi közzé. Két összegző publikációja is megjelent már eddig: a Library Economics in Europe, és a Library Economics in Central and Eastern Europe. Néhány adat ezekből a dokumentumokból: az 1990-es években csökkent az információ-szolgáltató

pontok száma (átlagosan 2%-kal), de némileg nőtt a könyvvállomány (0,5%-kal). 1997-ben 410 ezer alkalmazott dolgozott könyvtárban, 42%-uk szakképzett könyvtáros. A legpontosabb adatok a nemzeti, felsőoktatási és közkönyvtárakról állnak rendelkezésre. Európa-szerte kb. 90 ezer ilyen szolgáltató pont érhető el, melyek 1,9 milliárd könyvet és bekötött folyóiratot tesznek hozzáférhetővé a 122 millió beiratkozott olvasó számára, akiknek 2,75 milliárd kérését teljesítették 1997-ben évi 2,44 milliárd látogatásuk során. Az állománygyarapítás trendjei 1991 és 1997 között a következőképpen alakultak: a nemzeti könyvtárakban nőtt a könyvek és az audiovizuális dokumentumok száma, a közkönyvtárakban feltűnően nőtt az AV-anyagok mennyisége, míg a felsőoktatási könyvtárakban inkább csökkent. Itt viszont jelentős volt a hagyományos dokumentumok gyarapodása.

A géppel olvasható katalógusadatok aránya 19-ről 28%-ra nőtt. A könyvtárhasználók rendelkezésére álló számítógépes munkaállomások száma kis híján megötszöröződött. 1997-ben 15,8 millió dokumentumot kölcsönöztek, és kb. 19,3 millióra nőtt a könyvtárközi kölcsönzés. 1995-ben kb. 9 milliárd eurót fordítottak személyi költségre, míg 3,5 milliárdot tett ki az állománygyarapításra fordított összeg. Az összes könyvtári költség kb. 16 milliárd euróra rúgott.

A LIBECON program jelentősége egyre nő. Az UNESCO-ban ugyanis csökkentették a statisztikával foglalkozó szakemberek számát, ami nyilvánvalóan hatással lesz a könyvtári és kulturális statisztikák megjelentetésére. Az EUROSTAT, mely az Európai Unióban megjelenő összes statisztika gyűjtője, megbízást kapott ugyan egy kulturális statisztika

ka összeállítására, ez azonban nem foglalja magában a könyvtárak adatait.

A könyvtárak és az információ világa viharos gyorsasággal változik, akárcsak a technika. A kormányok egyre inkább belátják és hangsúlyozzák a könyvtárak társadalmi és kulturális szerepét, műhatatlan érdemeiket és jövőbeli funkciójukat a képzés támogatásában és a gazdasági növekedésben. A LIBECON számára nagy kihívás, hogy – amennyiben elegendő támogatást kap – megfelelő kereteket dolgozzon ki a megbízható információk széles körének összegyűjtésére és rendelkezésre bocsátására.

(Fazokas Eszter)

Nemzeti könyvtárügy

00/129

TAUSS, Jörg: Fachinformation und Fachkommunikation in der Informations- und Wissensgesellschaft. Eckwerte für eine neue Fachinformationspolitik in der Bundesrepublik = NFD Inf. 50. Jg. 1999. 8. no. 489-492. p.

Szaktájékoztató és szakmai kommunikáció az információs és tudástársadalomban. Egy új szaktájékoztatói politika sarkalatos kérdései Németországban

Információs társadalom; Tájékoztatói politika

Németország szaktájékoztatói politikája a 90-es évek óta egy helyben topog. Ezzel párhuzamosan a német szakmai információ pozíciója is visszaesett az Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália sőt Finnország mögé. Ennek okai többek között:

- az innovációs ráta alacsony;
- a központi kezdeményezések (pl. Info2000, Global Info) nem eléggé hatékonyak;
- az információs piac különböző szervezetei között elégtelen a kapcsolat;
- a képzésben és továbbképzésben e téren nincs átfogó koncepció;

– a politika részéről hiányzik az átlátható koordináció.

A szerző „A szakinformáció jövője” nevű szakértői csoport munkájára is támaszkodva a következő tézisekben foglalja össze a kívánatos változtatások alapelveit:

1. Az információs piac nem csupán üzleti piactér, hanem az emberi tudás nyilvános cseréjének is fóruma.
2. Aki az adatokból és információkból képes szellemi tőkét nyerni, az jelentős sikerfaktoriall rendelkezik az élet minden területén.
3. Az információ és a tudás társadalmában az információgazdaságnak kulcsszerepe lesz.
4. Ösztönzést és segítséget kell adni a felelős és tisztességes produkció- és árpolitika kialakulásához.
5. Az információgazdaság központi területein jelentős állami irányításra és kezelésre is szükség van.
6. A tudomány számára szabad hozzáférést kell biztosítani a nyilvános és az üzleti információpiac kincseihez. A „szabad” nem feltétlenül az ingyenes hozzáférést jelenti, hanem az akadálytalan hozzáférést tisztességes áron.
7. Ki kell fejleszteni a közvetlen publikálás és terjesztés új formáit.
8. Szélesre kell tárni a nyilvánosság kapuit a nyilvános (szak)információ előtt a nagyközönség részére.
9. A szakinformációs politikának számolnia kell azzal, hogy az ismeretek közlésében ma a hagyományos eszközöket új, közvetlen formák egészítik ki.
10. A szakinformációs politikának általános kulturális feladatként vállalnia kell, hogy a mai tudást a jövő nemzedéke számára is hozzáférhetővé teszi.
11. Az információs társadalom nem alakulhat ki az oktatás és a továbbképzés minden területét át-

ható információs jártasság nélkül. Ide tartozik az oktatók továbbképzése is.

12. A szakinformációs politikának minden téren áttekinthetőségre kell törekednie.
13. A szakinformációs központoknak a 70-es évekre orientált struktúráját új, teljesítőképes hálózati szervezeti formába kell öntenie. Nem lehet legfőbb cél a kritikátlan privatizálás.
14. Az NSZK-nak egy új – átlátható, teljesítőképes, a szakinformáció minden tartományát behálózó – információs infrastruktúrára van szüksége.

A társadalom nem engedheti át a tudás megszervezését a különféle erők szabad játéknak.

(Katsányi Sándor)

00/130

BANCIU, Doina: L'information-documentation en Roumanie = Documentaliste. 36. vol. 1999. 4-5. no. 236-241. p.

Res. angol nyelven

Könyvtár- és információtudomány Romániában: újabb fejlemények és kilátások

Könyvtárügy; Tájékoztatási politika

Románia 1990 óta olyan mélyreható politikai és gazdasági változások színtere, melyek nem maradtak hatás nélkül a tájékoztatási és dokumentációs szektorra sem. A szerző általános helyzetképet nyújt, majd vázolja a román közhatalom információs politikájának főbb vonalait, bemutatja az ország információs és telekommunikációs struktúráját. Megemlíti néhány újabb információs szolgáltatást, adatbázist, és körvonalazza a tudományos, műszaki tájékoztatás jelen helyzetét. Végezetül felveti a szakképzés és a nemzetközi együttműködés kérdéseit.

(Autoref.)

00/131

ŻMIGRODZKI, Zbigniew: „Poprawne” biblioteki = Bibliotekarz. 1999. 12. no. 8-9. p.

„Kifogástalan” könyvtárak

Könyvtáresetika; Olvasáskorlátozás; Szellemi szabadság; Tájékoztatás szabadsága

Napjaink Lengyelországában mind gyakrabban fordulnak elő a „politikai kifogástalanság” esetei, ami alatt baloldali vagy liberális beállítottságú elvárásokat kell érteni.

A közművelődési, iskolai és a tudományos könyvtárakban egyaránt gyakoriak a „politikai kifogástalanság” előfordulásai. Így az említett könyvtárak jelentős része nem gyűjti az egyházi könyvkiadók publikálta műveket, miközben vallásellenes és egyházbíráló könyvekből és folyóiratokból nincs hiány.

Ez tulajdonképpen nem más, mint „újmódi” cenzúra, amely – jellemző módon – a „demokrácia” és a „tolerancia” hangoztatásával és az „olvasás szabadságának biztosítása” jelszavával támadja az igazi könyvtáresetika elkötelezettjeit. Velük szemben az az igaztalan vád, hogy „politikát kevernek a könyvtárosságba”, illetve hogy hazudnak.

A hazugság vádjának igaztalan voltát egyébként különféle felmérések dokumentálják. Arról pedig, hogy a szakmában meglehetősen sok híve van az ideológiai alapú elhajlásnak, az a tény tudósít, hogy mostanában lefekeződtek a könyvtárosok etikai kódexének elkészültével kapcsolatos munkálatok.

A könyvtári munka „politikai kifogástalanságát” megvalósító gyakorlatra érdekes módon egy USA-beli szakkikk hívta fel a figyelmet (vö. Hudson, A.: Political correctness in libraries = Librarian's World. 1998. 3. no.).

A cikk által bírált gyakorlatnak – utal rá a szerző – olvasó-lemorzsolódási következményei is vannak, hiszen nem minden lengyel állampolgár veti el a hagyományos egyéni és társadalmi etika, a normalitás és a szabályosság, továbbá a hit értékrendjét.

(Futala Tibor)

Lásd még 153, 157, 212

Együttműködés

00/132

ELKINGTON, Nancy E. - MASSIE, Dennis: The changing nature of international resource sharing: risks and benefits of collaboration = *Interl. Doc. Supply*. 27. vol. 1999. 4. no. 148-153. p.

A nemzetközi forrásmegosztási együttműködés változásai; kockázatok és előnyök

Együttműködés -nemzetközi; Felmérés; Könyvtárközi kölcsönzés

A tanulmány a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzést történeti összefüggéseiben tekinti át, és bemutatja a Tudományos Könyvtárak Egyesületének (Research Libraries Group, RLG) SHARES programját. Ismerteti a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés jelenlegi helyzetét és gondolatokat közöl a kilátásairól, akadályairól, kockázatairól és előnyeiről. A szerzők beszámolnak az RLG által végzett felmérésről és javaslatokat fogalmaz meg arról, hogyan válhatunk alkalmazkodó, együttműködő partnerekké.

(Autoref.)

00/133

DALE, Peter W.: CoBRA+: a review, with a look to the future = *Alexandria*. 11. vol. 1999. 3. no. 161-166. p. Bibliogr.

A CoBRA+ projekt. Szemle és előretekingés

Adatscere; Együttműködés -nemzetközi; Nemzeti bibliográfia; Nemzeti könyvtár

A CoBRA és a CoBRA+ a 90-es években végzett kutatási projektek és kísérleti tanulmányok koncentrált programjai voltak, amelyek azért jöttek létre, hogy megszüntessenek minden akadályt, melyek az európai országok közötti bibliográfiairekord-csere útjában állnak. Céljuk egyeztetett közös szabványok és más, a különböző helyi MARC-rekordok kicserélését lehetővé tevő módszerek kidolgozása, az

európai nemzeti könyvtárak közötti forrásmegosztás megvalósítása a hálózatok és más információtechnológiai fejlemények használatának optimalizálása révén, és a gyorsan szaporodó elektronikus publikációk kezelésére módszerek feltalálása volt. A CoBRA+ EU-finanszírozása 1999 elején lejárt, de a partnerkönyvtárak egyetértettek abban, hogy a kezdeményezésnek folytatódnia kell. Az új CoBRA munkacsoport tovább fogja vizsgálni a lehetséges tanulmányozandó területeket: ha ezek nem felelnek meg az EU támogatási kritériumainak, más forrást kell találni. A CoBRA és a CoBRA+ eredményei meggyőzőek és jól tükrözik a nemzeti könyvtárak között kialakult együttműködés szellemét.

(Autoref. alapján)

00/134

HAHALEVA, Nina - ŠPANCEVA, Svetlana - AFANAS'EVA, Tat'ána: Konceptual'nye osnovy raspredelennogo bibliotечноgo fonda = *Bibliotekovedenie*. 1999. 4-6. no. 28-34. p.

Az osztott könyvtári állomány konceptuális alapjai

Egybehangolt állományalakítás; Együttműködés -belföldi; Elektronikus publikáció; Folyóirat-előfizetés

A referált dolgozat az Osztott könyvtári állomány alapelvei és létrehozásának útjai az Orosz Föderációban c. konferencia előadásaként hangzott el eredetileg. Ez a konferencia is tanúsítja: az orosz könyvtárügy jelenlegi feltételei közepette sürgető követelmény, hogy a szakemberek „ésszerű egyensúlyt találjanak az állomány birtoklása és hozzáférhetővé tétele között”.

„Konceptuális alapvetésként” – az öt legjelentősebb könyvtár számításba vételével – az osztott (más magyarországi terminológiával: a közös) állomány vonatkozásában külön-külön kerülnek területekre a bel- és a külföldi dokumentumtermésből történő „építkezés és működés” – gyarapítás, feltárás és használat – kérdéskörei.

Belföldi vonatkozásban az osztott beszerzés „tárgyai” főként a kevésbé informatív, a gyorsan avuló,

a szűk használói körnek szánt és a másodlagos kiadványok köteles és egyéb példányai. Külföldi vonatkozásban a cél a tematikai megosztás és a koordinált folyóirat-előfizetés realizálása.

Mindez azonban csak akkor szolgálhatja a jelentkező igények mind maradéktalanabb kielégítését, ha rendelkezésre állnak a könyvtárakban a korszerű technikai eszközök és technológiák, illetve egy-egy ilyen összefogásba való belépés az önkéntesség alapján megy végbe és a kölcsönös érdek motiválja.

A dolgozat röviden ismerteti a fontosabb külföldi előfordulásokat, élükön a nemzeti könyvtárak menedzselte társulásokkal. A hetvenes és a későbbi évek szovjet, illetve orosz próbálkozásairól is szó esik. A kérdéskör mostani „felmelegítésének” sikerében azért bíznak, mert ez alkalommal nem központi direktívák hivatottak vezényelni a folyamatot.

(Futala Tibor)

00/135

MAJID, Shaheen - EISENSCHITZ, Tamara S. - ANWAR, Mumtaz Ali: Resource sharing among agricultural libraries in Malaysia = Libr. Rev. 48. vol. 1999. 8. no. 384-394. p. Bibliogr.

Res. francia és német nyelven

Forrásmegosztás a malajziai mezőgazdasági könyvtárak körében

Dokumentumszolgáltatás; Együttműködés -belföldi; Felmérés [forma]; Könyvtárközi kölcsönzés; Szak-könyvtár -mezőgazdasági

A cikk a malajziai mezőgazdasági könyvtárak közötti együttműködési (forrásmegosztási) formákat vizsgálja. Az eredmények azt tükrözik, hogy az együttműködés alapvetően a könyvtárközi kölcsönzésre és a dokumentumszolgáltatásra korlátozódik. A vizsgálatban részt vevő kutatóintézetek tudósai évente átlagosan 1,25 alkalommal kértek dokumentumszolgáltatást és könyvtárközi kölcsönzést. A kérések csaknem 74%-át tudták a hazai könyvtárak

teljesíteni. A résztvevő könyvtárak a külföldi dokumentumszolgáltatási kéréseiket többnyire a BLDSC-nek küldték. Csak korlátozott forrásmegosztás volt tapasztalható a résztvevő könyvtárak és az ASEAN-régió országainak könyvtárai között. A résztvevő könyvtárak vezetői a „laza” forrásmegosztási formákat kedvelik, amikor saját belátásuk szerint dönthetnek arról, kivel és milyen szinten működjenek együtt. Az együttműködés bővítésére a szerzők számos javaslatot tesznek.

(Autoref. alapján)

Lásd még 128, 144, 164, 173, 176, 184, 195-196, 219, 222

Jogi szabályozás

00/136

ROTH-BERNSTEIN-WIESNER, Armi: Ein Jahr neues Bibliotheksgesetz in Finnland - Chancen und Tücken = Buch Bibl. 51. Jg. 1999. 12. no. 712-714. p.

Egyéves az új finn könyvtári törvény

Jogszabály -könyvtárügyi

Az első finn könyvtári törvény 1928-ban „ösztönző törvény” volt: a könyvtárak akkor kaptak állami hozzájárulást, ha teljesítették az előírt követelményszintet. A hatása: nem maradt közszeg könyvtár nélkül. A későbbi törvények (1929-1962) lényegében hasonló elvre épültek. A nyolcvanas években változás történt: az állami hozzájárulás része lett a település általános fenntartási költségének, míg az 1993-as törvény végleg lemondott minden normatív minőségi követelményről és annak állami felügyeletéről. Ez – úgy vélik az elemzők – nem csak hátrányt jelent. (Az irányszámok veszélye, hogy az előírt minimum rossz gazdasági helyzetben maximummá válik). Viszont a normák hiánya miatt egyre nagyobb lett az egyes könyvtárak közötti különbség, a gazdag és a szegény települések közötti olló

az állami beavatkozás ellenére egyre szélesebbre nyílt.

Az 1998 decemberében életbe lépő új törvény legfontosabb elvei:

- A könyvtári szolgáltatások a település alapvető szolgáltatási kötelezettségei közé tartoznak, egy sorban az iskolával, az egészségüggyel és a szociális szolgáltatásokkal. Az állami hozzájárulások a település lélekszámához és jellegéhez igazodnak.
- A törvény pontosan meghatározza a könyvtár dolgozóinak képzettségi követelményét. Az igazgatónak felsőoktatási szintű diplomával kell rendelkeznie, valamint ennek részeként, illetve 35 hetes külön stúdiummal szerzett információelméleti végzettséggel. A könyvtári személyzet kétharmadának képzettnek kell lennie, 20 hetes információelméleti stúdiummal kell rendelkeznie.
- Rendszeresen értékelni kell a könyvtárak helyzetét és tevékenységét. Az értékelés történhet: állami, minisztériumi, tartományi és helyi síkon. A könyvtárosegylet már kidolgozta az önértékelés módszereit is „A könyvtárak és a minőség” címmel, tíz könyvtár részvételével. A rendszeres értékelés bevezetése, a minőség megteremtése és annak prezentálása a könyvtárak számára létfontosságú, mivel az 1993-as törvény viszonylagos biztonságot nyújtó normatíváit eltörölték. Az értékelés szempontjából a könyvtárügy számára előnyt jelent a már régebben kialakult és jól működő statisztikai rendszer.
- A könyvtárak használata továbbra is ingyenes, ezt az új törvény is garantálja. Történetileg nézve nincs más ország, amelyben az ingyenességet ilyen közvetlenül és folyamatosan biztosítaná az állami hozzájárulás.

Bár az új törvény alapján véve megerősítette a könyvtárak pozícióját, az anyagi ellátás szempontjából azonban ez nem mondható el. Egyes – a sajtóban hangot kapott – vélemények szerint az 1998-as törvény az anyagi ellátás szempontjából sorsukra

hagyja a könyvtárakat. Ez súlyos probléma, hiszen az elmúlt évtizedben a könyvellátás 25%-kal csökkent, az új számítógépek beszerzése érdekében általában radikálisan lefaragták a könyvtárak egyéb kiadásait, sőt pl. Pori-ban az elavult számítógéppark felújítására hivatkozva hat fiókkönyvtárat bezártak, húszezer olvasó aláírásokkal megerősített tiltakozása ellenére is. Az állam korlátozó intézkedései jeladást adnak a helyi hatóságoknak: nincs akadály a költségvetés csendes megkurtításának.

(Katsányi Sándor)

Könyvtárosi hivatás

00/137

ROEDERER, Benoit: L'évolution de la fonction information-documentation: principaux résultats de l'enquête ADBS 1999 = Documentaliste. 36. vol. 1999. 4-5. no. 229-235. p.

Res. angol nyelven

Az információs szakember változó szerepe: a francia könyvtárosegylet 1999-es felméréseinek eredményei

Dokumentáló -felsőfokú; Felmérés [forma]; Könyvtárosi hivatás

A francia könyvtáros egyesület (L'Association des professionnels de l'information et de la documentation, ADBS) 1964 óta rendszeres felméréseket végez az információs szakemberek munkaköri helyzetéről, beleértve társadalmi szerepüket, képzésüket, alkalmazási feltételeiket, munkakörülményeiket, fizetésüket stb. Az összegyűjtött adatok sokat segítenek ennek a szakmai csoportnak a megismerésében, változatlan és változó jellemzőik, szakmai elégedettségük stb. meghatározásában. A legutóbbi, 1999-es felmérés nagy hangsúlyt helyezett szakmai tevékenységük feltérképezésére. A kérdések többek között érintették a nyújtott szolgáltatásokat, az in-

formációkeresési nyelvek használatát, a számítógépesítést, az új technológiák szerepét, az Internetet stb. A szerző közreadja a mai vállalatoknál és szervezeteknél dolgozó információs szakemberek fő jellemzőit, és bemutatja, milyen változásokat tapasztalnak manapság a szakmájukban.

(Autoref.)

00/138

LANCASTER, F. W.: Second thoughts on the paperless society = Libr. J. 124. vol. 1999. 15. no. 48-50. p.

„Hátsó gondolatok” a papír nélküli társadalomról

Hatékonyág; Információs társadalom; Információtechnológia; Kommunikáció -használókkal; Könyvtárosetika

A szerző több mint húsz éve írta le egy konferencián a „papír nélküli társadalom” vízióját, mely nagyon hasonló volt a jelenlegi Internet alapú környezethez. A technológia megannyi áldása ellenére, a mai fejlődést látva kevésbé lelkes, s ennek oka az elembertelenedés, elszemélytelenedés jól megfigyelhető trendje. A könyvtárosok a technológiát lassan célnak látják eszköz helyett, s túl sokat törődnek a távoli felhasználó kiszolgálásával, aki soha be nem teszi a lábát a könyvtárba. Ugyanakkor számos vizsgálat is megállapítja, hogy az elektronikus adatbázisokban való keresés semmivel nem hoz jobb eredményeket, mint a hagyományos keresés, s a könyvtári katalógusok könyvenkénti átlag 2,5 tárgyi besorolási adata az elektronikus konverzió során gyakorlatilag alig növekszik, és sokan vélik úgy, hogy az elektronikus katalógust rosszabb (nehézkesebb, bonyolultabb) használni, mint a cédula-katalógust, amelyet felváltott.

A több hozzáférés nem jelent jobb hozzáférést, az információs szolgáltatások használói pedig – immár harminc éve – a legjobb információhoz akarunk hozzájutni (nem a legtöbbször), olyan eszközöket, vagy olyan személyeket igényelnek, akik elválasztják a búzát az ocsútól, azaz minőségi szűrést végeznek. A technológia túlzott hangsúlyozása nyo-

mán elveszni látszik a köz(önség) szolgálatának etikája. A könyvtárosok egyre több időt töltenek az új technológiák megismerésével, a technológiai változások miatti teendők megbeszélésével, s mindez az olvasókkal való találkozástól, foglalkozástól veszi el az idejüket. Értékrendünk megváltozott: fontosabbnak tűnik az új adatbázisok, új keresőeszközök, új kommunikációs protokollok, új gizmók ismerete, mind bármiféle, a könyvtárhasználó közösségre vonatkozó ismeret. A technológia önmagában nem teszi értékesebbé a használóknak nyújtott szolgáltatásokat, szükség van (a könyvtársképzésben is) a szolgálat etikájának újra felismerésére, és szükség van nem csak a terminálokra, de a szívélyes könyvtárosokra is.

(Mohor Jenő)

Lásd még 131, 208, 228

Oktatás és továbbképzés

00/139

MARINKO, Irena: Ausbildung der Bibliothekare in Slowenien = NFD Inf. 50. Jg. 1999. 8. no. 467-471. p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

Könyvtársképzés Szlovéniában

Könyvtársképzés -felsőfokú; Tanterv, óraterv

A hosszabb-rövidebb tanfolyamok után 1964-ben került be Szlovéniában a könyvtársképzés a felsőoktatás keretei közé: 64-től a ljubljanaei Pedagógiai Akadémián képezték ki a könyvtárosokat kétéves időkeretben, kötelező kétszakossággal. Több mint két évtized alatt 22 könyvtárosévfolyam végzett ebben a keretben. Az 1987/88 tanévtől kezdve a képzés átkerült az egyetem filozófiai fakultására, s egyetemi szintre emelkedett. Kezdetben a képzés itt is kötelezően kétszakos volt, később a szak önál-

ló elvégzése is lehetségessé vált. A harmadik tanulmányi évtől kezdve a hallgatók A és B program között választhattak, az A program felemelt óraszámában speciális ismereteket is nyújtott, de mindkét program hasonló diplomát adott. A tanári kar kezdetben egyetlen kinevezett professzorból és 16 megbízott óraadóból állt, jelenleg 4 kinevezett tanár mellett 21 megbízott óraadó működik. Ez a képzési forma már indulásakor is népszerűnek bizonyult: az első évben 55 hallgató iratkozott be. A 90-es évek végén 335 hallgatót tartottak számon, évente 15-20-an kapnak diplomát. A képzésnek elvileg a már munkában állókra is ki kellene terjednie, mégsem tudták a levelező képzést bevezetni. A végzetek elhelyezkedési lehetőségei jók, mert a szlovéniai könyvtárügyben nincs munkanélküliség.

A jelenlegi tanterv a következő tárgyakat tartalmazza: 4 éven át: A könyvtárügy szervezete, Könyvkereskedelem, Könyvtárgazdaságtan. 3 éven át: Pszichológia, Kognitív pszichológia. 2 éven át: Bevezetés a tudományos munkába, Osztályozás, Adatfeldolgozás. Egyéves tárgyak: Tudományrendszertan, Bibliográfia, Információs technológiák, Bevezetés az információtudományba, Számítógép és kommunikáció, Bibliometria, Kommunikáció, Kéziratok, Média-szociológia, Összehasonlító könyvtárügy, Marketing, Menedzsment, Dokumentáció, A könyvtárhasználó, Konzerválás, restaurálás, A könyv- és a könyvnyomtatás története. A közművelődési- az iskolai- az egyetemi és a szakkönyvtárak. – Nyelvek: angol/német. – Gyakorlat: kétszer 80 óra a 2. és 3. évben.

A könyvtárosképzést az egyetemen szerény szakkönyvtár segíti, ez még nagyon kicsiny. Hiányzik a megfelelő multimédia- és számítógép-felszereltség is.

Lehetőség van a magister illetve promotion stúdiumban való részvételre is, ennek feltétele a könyvtárosi vagy más tetszőleges szakon szerzett diploma, két év gyakorlat, két idegen nyelv ismerete. A két évig tartó, 320 tanórásra kiterjedő magister-stú-

diumra jelentkezőknek négy témakört kell választaniuk a következők közül: A könyvtárügy elméleti alapjai, A könyvtártudományi kutatások módszerei, A könyvtárügy nemzetközi tendenciái, A könyvtárügy rendszere és értékelése, Könyvtári anyagok feldolgozásának módjai és rendszerei, Az osztályozás és a katalogizálás elmélete, Tájékoztatási rendszerek. – A Promotion stúdium négy évig tart, a kandidátusnak egyéni munkával kell kidolgoznia disszertációját, konzultálva a tanárokkal.

A diplomás képzés költségeinek túlnyomó részét az oktatási minisztérium fedezi, az évi tanulmányi költség kb. 4500 DM. A magister képzés díját (kb. 16.000 DM) és a promotion díját (kb. 7000 DM) részben a tudományos és műszaki minisztérium finanszírozza.

A legnagyobb gondot a tanárok túlzott terhelése jelenti. Míg a nyugati országokban egy tanárra 12 hallgató jut, Szlovéniában egy-egy kinevezett októnak 64 hallgatóval kell foglalkoznia.

(Katsányi Sándor)

00/140

BÜTTNER, Stephan - JÄNSCH, Wolfgang et al.: Reformierungsaspekte des bibliotheks- und informationswissenschaftlichen Studiums = Bibliotheksdienst. 33. Jg. 1999. 12. no. 2073-2077. p.

A könyvtár- és információtudományi képzés megújításának szempontjai

Felmérés; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtáros-utánpótlás; Tanterv, óraterv

A német felsőoktatási kerettörvény újrafogalmazása – melyet a bachelor- ill. a master-képzés bevezetése is aktuálissá tett – megköveteli a könyvtárosképzés profiljának újragondolását is. A berlini Humboldt Egyetem Könyvtártudományi Intézete kapott megbízást a master-képzés bevezetésének tantervi előkészítésére. Az intézet előzetes tájékoztató két kérdőíves vizsgálat keretében felmérte a képzéssel kapcsolatos új szakmai igényeket is.

A képzés tartalmi kérdéseit illetően a könyvtárak, dokumentációs és továbbképzési intézmények 25 munkatársától kértek véleményt, valamint 7 master fokozatot nyert volt hallgatótól. A válaszolók a tanulmányi idő három évre való rövidítése mellett foglaltak állást. Ennek megvalósításával a master képzésre is nyílna időkeret. A hároméves képzési időt elégségesnek tartják az elfogadható szintű szakmai képzettség elsajátításához, bár a rövidítés hátrányt is jelentene: nem nyílna mód a képzésen belüli egyéni kezdeményezésekre és speciális orientációs törekvésekre.

A megkérdezettek fontosnak tartják, hogy nagyobb hangsúllyal kerüljön be a képzés curriculumába a szövegszerkesztés, az adatbázisokban, az Interneten való keresés, továbbá gazdagodjék az üzemgazdasági ismeretek köre (pl. költségszámítás, marketing, controlling).

A vizsgálat kitért a várható munkaerő-szükségletre is. E téren 719 információs és dokumentációs intézményt kérdeztek meg, 177 értékelhető kérdőívet kaptak vissza. A válaszolók saját intézményük várható személyi fejlesztéséről nyilatkoztak. A kapott adatokat kivetítve az ország többi intézményére is évi 26 fős létszámfejlesztéssel lehet számolni, amihez azonban hozzájárul a személyi változásokkal, nyugdíjba vonulással járó létszámigény is.

A képzés tartalmát illetően a megkérdezett információs és dokumentációs intézmények szerint az oktatás a következő területeken nem nőtt fel a tényleges igényekhez: új médiák (a válaszolók 34%-a), üzemgazdaság (13%), idegen nyelv tudása (12%), szociális kompetencia (9%). A nyelvismeretet illetően az angol és a francia nyelv elsajátítását tartják elsődleges követelménynek, a latin már nem játszik jelentős szerepet.

A megkérdezettek hangot adtak annak az igényüknek, hogy Németországban is egy semleges szakmai bizottság akkreditálja a könyvtárosi és információs képzés tartalmát, követve az American Library Association bevált példáját. Örömmel fo-

gadják az akkreditáció bevezetését, mert az szerintük a képzési szférában a kívánatos verseny színvonalát fogja emelni.

(Katsányi Sándor)

00/141

CASTILLO BLASCO, L. - MARTINEZ DE PABLOS, J. M. - SERVER, G.: Evaluación de la información contenida en seis sedes web de las escuelas universitarias y facultades de biblioteconomía y documentación españolas = Rev. Esp. Doc. Cient. 23. vol. 1999. 3. no. 325-332. p. Bibliogr. 7 tétel.

Res. angol nyelven

A spanyol egyetemi könyvtárosképzés webhelyei információtartalmának értékelése

Honlap; Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtárosképző intézmény

15 spanyol egyetemen folyik könyvtárosképzés, közülük hatnak van kifejezetten a könyvtári-informatikusi képzéssel (illetve ennek információs szükségleteivel) kapcsolatos weboldala. Ezek információtartalmát értékelték azt vizsgálva, hogy milyen mértékben kapcsolódnak az alábbi érdeklődési területek (kizárólag spanyol) forrásaihoz: szakmai egyesületek, nemzeti könyvtár, egyetemi könyvtárak, könyvtári tanszékek, könyvtári és dokumentációs elektronikus folyóiratok, szakmai rendezvények, dokumentációs adatbázisok, egyéb adatbázisok. Az összesen 132 közvetlen kapcsolat közül 56 az egyetemi könyvtárak, 26 az egyéb adatbázisok, 16 az elektronikus folyóiratok, 14 a tanszékek felé mutatott. A legtöbb kapcsolattal León, Valencia, Salamanca, a legkevesebbel a madridi Complutense egyetem könyvtár-tanszéki weboldala rendelkezik. A leginkább látható (azaz a legtöbb weboldalról elérhető) források az egyesületek közül az andalúz dokumentációs egyesület, a könyvtárak közül a nemzeti könyvtár, az egyetemek és a tanszékek közül a Complutense. Az elektronikus folyóiratok közül a Métodos de Información y Correo Bibliote-

cario, az adatbázisok közül a Datatheke és az ISBN a legtöbb helyről elérhető.

Néhány tanulság: A webhelyek tartalmának folyamatos változása rövid idő alatt elavulttá teszi az értékelés eredményeit. A weboldalak időnkénti teljes átalakítása ahhoz vezet, hogy a vizsgálat idején egy adott webhely esetleg egyáltalán nem érhető el (jelen esetben így nem lehetett értékelni Zaragoza egyetemét). A gyakori címváltozások miatt jó lenne, ha a régi és az új cím egyaránt az érdeklődő rendelkezésére állna, utalva a változásra. Sajnálatos tapasztalat, hogy a források elnevezése gyakran semmitmondó, illetve nem utal kellően a tartalomra.

(Mohor Jenő)

00/142

AINA, L. O.: The problems of tertiary publishing in Africa and implications for the training and education of library and information professionals = Libr. Rev. 48. vol. 1999. 8. no. 399-402. p. Bibliogr.

Res. francia és német nyelven

A tankönyvkiadás helyzete Afrikában és hatása a könyvtáros- és információszakember-képzésre

Könyvtárosképzés, dokumentálóképzés; Könyvkiadás; Oktatási anyag

A könyvtárosokat és információs szakembereket oktatók Afrikában csak a külföldről származó tankönyvekre támaszkodhatnak a hazai könyvek hiánya miatt. Még a hazainak tartott könyvek is általában nyugati minta szerint készültek, vagy leíró, vagy történeti jellegűek, tehát nem igazán használhatók alapvető tankönyvként a könyvtárosképző intézetek által kínált tanfolyamokon. Ez érzékenyen érinti az afrikai könyvtáros- és információszakember-képzést, mivel az oktatók olyan irodalmat kénytelenek használni, amely a közvetlen környezetüktől idegen helyzetekre vonatkozik. A tankönyvkiadás helyzetének javítása érdekében a cikkíró azt javasolja, hogy a szerzők munkacsoportokban (teamekben) dolgozzanak, a nemzetközi szerveze-

teknek és a nemzeti kormányoknak pedig olyan tankönyvek írására kell megbízást adniuk, amelyek az afrikai viszonyoknak megfelelőek. Az országos könyvtári és tájékoztatási egyesületeknek szponzorokat kell keresniük, akik kiadják azokat a kéziratokat, amelyek megítélésük szerint a nemzetközi szabványoknak és az afrikai viszonyoknak egyaránt megfelelnek.

(Autoref. alapján)

Szabványok, normatívák

Lásd 168, 170-171, 225

Egyesületek, konferenciák

00/143

ÁKOVLEVA, N.: Professional'nye associacii: ih zaroždenie i deatel'nost' = Biblioteka. 1999. 9. no. 52-55. p.

Szakmai egyesületek. Születésük és munkásságuk

Egyesület -könyvtári -nemzeti

A demokratikus országokban azt tartják: ha valamely szakmának nincs egyesülete, az nem is szakma. Ezekben az országokban a könyvtáros/könyvtári egyesületek művelődés- és könyvtárpolitikai tényezők, miközben – az adott ország hagyományait követve – más és más elveket érvényesítenek munkájuk során (pl. centralizált vagy decentralizált megoldásokért szállnak síkra).

A szovjet időkben mindazt, amit Nyugaton az egyesületek látnak és végeznek el, állami-államigazgatási feladattá tették.

A forradalom előtti Oroszországban 1899-ben Szentpétervárott alakult meg a könyvtárosok első szakmai tömörülése, az Orosz Bibliológiai Társa-

ság. Belőle vált ki 1908-ban a Könyvtártudományi Társaság, amelynek tevékenysége vezetett el 1911-ben az első oroszországi könyvtáros kongresszushoz. Ugyanennek a társaságnak köszönhető az első orosz könyvtáros folyóirat, a „Bibliotekar” is (1910-1915).

A moszkvai egyetemen jött létre 1916-ban az Orosz Könyvtáros Társaság. Ez 1918-ban háromnapos könyvtárosképző kurzusokat tartott.

A szovjet hatalom kezdetben ösztönözte a különféle könyvtári/könyvtáros egyesületek keletkezését, s ennek megfelelően több szövetségi köztársaságban létre is jöttek ezek a tömörülések. Később azonban (nagyjából a 20-as évek végéig) meg kellett szűnniük. Észtországban 1923-ban, Lettországnak ugyanakkor, Litvániában pedig 1930-ban keletkezett könyvtáros egyesület. Ezek ugyancsak megszűntek a Baltikum Szovjetunióba kerülésekor.

A szovjet állam széteséséhez vezető úton a könyvtárosok előbb könyvtári tanácsokkal próbálták helyettesíteni az egyesületeket (ebben a balti köztársaságok jártak az élen), majd megszülettek az első (városi szintű) egyesületek is. A Szovjetunió megszűnésekor előkészítés alatt állt a könyvtári egyesületek oroszországi föderációja.

A FÁK létrejöttékor a hajdani szövetségi köztársaságok nemzeti könyvtárai létrehozták az eurázsiai könyvtári együtttest (1992), amely 1993-ban belépett az IFLÁ-ba. Az oroszországi könyvtári egyesület 1994-ben született meg. 1999-ben 160 kollektív tagja volt. Ugyancsak tagjává vált az IFLÁ-nak. Kijárta, hogy az országban május 27-e a könyvtárosok napja legyen.

1988 és 1989 folyamán felújították tevékenységüket az ismét függetlenné váló balti köztársaságok szakegyletei. 1989-ben Örményországban, 1992-ben Fehér-Oroszországban, a 90-es évek elején Ukrajnában, 1997-ben Kazahsztánban jött létre szakmai egyesület. E folyamat előrehaladását az IFLÁ-n kívül az amerikai információs központ, a Goethe Intézet és az Open Society Institute ösztönzi és támogatja.

(Futala Tibor)

00/144

CHRUŚCIŃSKA, Jadwiga: Biblioteki publiczne przed wejściem Polski do Unii Europejskiej = Por. Bibl. 1999. 10. no. 19-21. p.

Nyilvános könyvtárak Lengyelországnak az Európai Unióba történő belépése előtt

Együttműködés -nemzetközi; Konferencia -nemzeti; Közművelődési könyvtár

Lengyelország minden strukturális, jogi, gazdasági és oktatási vonatkozásban igyekszik mielőbb megfelelni az európai szabványoknak. Noha a belépés lakossági támogatottsága igen magas (60% fölötti), mindez nem megy könnyen. Ennek fő oka a nemzeti jövedelem alacsony volta (Spanyolországban az egy főre eső bruttó nemzeti össztermék kétszerese, Luxemburgban pedig négyszerese a lengyelországinak).

A nyilvános könyvtárak „belépési készülségéről” 1999. április 26-28-án Chorzówban országos konferenciát rendeztek. Az elhangzott referátumok mindenekelőtt azt állapították meg, hogy „főleg a közigazgatási reform miatt Lengyelország belsőleg differenciált állam. Csökkennek az állami költségvetés kultúrára és könyvtárakra szánt előirányzatai. Az önkormányzatok sem rendelkeznek e célra megfelelő anyagi feltételekkel. ... A lengyel és a nyugati könyvtárak között a technológiai elmaradás 15 évre rúg.”

Míg a konferencia – láttuk az imént – elmarasztalta az állami kultúrpolitikát, addig azt is kijelentette, hogy „a könyvtáros szakma gondosan készült az ország strukturális változásaira, amit mi sem bizonyít eklatánsabban, mint az, hogy igencsak fokozta kapcsolatait az Európai Unió könyvtáraival”, továbbá hogy „a kellően nem finanszírozott, Nyugathoz képest technológiai szempontból elmaradt lengyel könyvtárügy az Európai Unió által meghatározott irányban dolgozik”.

Buzdításul a konferencia résztvevői megtekintették Katowicében a Sziléziai Könyvtár új épületét, amely élenjáróan korszerű.

(Futala Tibor)